

מכירים את השבטים, בונים את היער

אסבן

שוורץ

20.06.2017 | 4 דקות קריאה

מאמרו של אברום תומר מנתח את "נאום השבטים" של הנשיא ריבלין ומעלה נושא חשוב לדיון הציבורי – האם ואיך הציונות יכולה להיות גורם המלכד את החברה הישראלית לחזון משותף. במאמר מבקר תומר את רציונל הנאום ובהמשך גם את תפיסת "הטוב המשותף". מבחינתנו, נאום הנשיא הוא המְשָׁגה ראשונית, שמטרתה לעורר שיח ציבורי ולא להוות תורה סדורה ושלמה. בראייה לאחור אפשר לומר שמטרה זו הושגה. לדעתנו הנשיא ריבלין, איש הליכוד, זיהה נכונה שאתגר השעה של החברה הישראלית נמצא בחיבור בינינו, ולכן חשוב שהוא משקיע בנושא את מחשבתו ואת מרצו.

אנו מסכימים עם חלק לא מבוטל מהדברים ממאמרו של תומר. זהות והזדהות ציונית הייתה ועודנה הדבק המרכזי של החברה הישראלית, והתפוררותן עלולה לפורר גם את ה"יחד" בחברה רבגונית כשלנו. אנחנו מסכימים על כך שדמוקרטיה פרוצדורלית, כלומר נטולת זהות ומנוהלת באמצעות עקרונות "אוניברסליים" של צדק ושוויון ותו לא, היא גישה רזה מדי למדינה כלשהי, ובטח לישראל. סולידריות אינה רק ניהול יחסים בין יחידים, אלא היא מושתתת על קשרים ורגשות של שותפות גורל. אנו לא יחידים הפועלים בחלל ריק, אלא רקמה של קשרים, זיקות וזהויות, שבאמצעותם אנחנו מעניקים משמעות לחיינו. משותפת לנו גם ההתנגדות לתפיסה מטריאליסטית, שעיקרה יחסים תועלתניים בין אזרחים; לצערנו, זוהי גישה המושרשת בשני צדי המפה הפוליטית בישראל.

אז היכן המחלוקת בינינו?

"שחרית" טוענת שהחברה בישראל רב-תרבותית. זוהי קביעה תיאורית ולא אידיאולוגית. "שחרית" אינה מעוניינת בחברה רב-תרבותית במובן האידיאולוגי של המושג: מדינה המשלימה עם עולמות משמעות נפרדים ומאפשרת לכל קבוצה לחיות בנפרד תוך חלוקה הוגנת של משאבים. גישה זו אינה מקדמת "טוב משותף" אלא את ה"טוב" הנפרד של כל קבוצה וקבוצה.

"טוב משותף" (מושג שיסודו, כפי שהראה תומר, באריסטו, והמשכו בחשיבה דתית ענפה ובזרמים של ההשכלה עד לימינו) משמעו בניית עולם משמעות עבה שיש בו סולידריות, אמפטיה, ובמידת הצורך, הקרבה. טוב משותף על פי תפיסת 'שחרית' מתייחס לרב תרבותיות כנקודת התחלה – ומשם ואילך דורש מכולם להתקרב אחד לשני ובעמל רב לבנות טוב שהוא משותף לכולם: לא כיחידים אוניברסליים, אלא כאנשים עם עולמות משמעות שונים ולפעמים מתנגשים.

הפוליטיקה הישראלית משתנה לנגד עינינו. אנו, אנשי ארגון הנמצא בחיכוך ועשייה יומיומיים ברמה הארצית והמקומית, מרגישים את השינויים האלו בשטח. כשיוצאים לרגע מהדיונים האידאולוגיים והתיאורטיים אל תוך החיים עצמם, מגלים קיטוב גדול למדי בין הקבוצות בחברה, פערי חזון וייעוד לגבי מדינת ישראל, תחושות התנגשות, עוינות ולפעמים אף שנאה כלפי זהויות אחרות. זהו קיטוב הנמצא גם בתוך הזהות הציונות המשותפת, בממשק עם הציבור החרדי, וגם מחוצה לה, אל מול הציבור הערבי. 'שחרית' מקדמת תפיסת "טוב משותף" שבה התרבויות הן נכסים, הזהויות אינן שקופות, וכל חלקי החברה הם חלק מהסיפור המעניין שאנו רוקמים כאן ביחד.

השקפת עולם זו מביאה אותנו להצביע על שלושה פערים משמעותיים בניתוח הסוציולוגי-פוליטי במאמר:

בתוך "הזהות הציונית": סוגיית יהודי המזרח. היריעה קצרה מכדי לנתח סוגיה רחבה מעין

זו, אך רק נציין שהכותב לא מצא לנכון להתייחס אפילו במשהו לתהליכים זהותיים משמעותיים המתרחשים במאבק על אופייה של זהות משותפת ציונית-ישראלית בקרב פעילים ומנהיגים מזרחיים. לדעתנו קיימת כאן נקודת עיוורון המקרינה על הרלוונטיות של מסקנות המאמר. גם אם כולם מגדירים את עצמם "ציונים", אין זה פותר את המתחים המשמעותיים שעדיין קיימים בין מודל כור ההיתוך האשכנזי-הצברי לבין ציונות המכילה באמת את הסיפורים השונים בתוכה, ובראשם זה המזרחי.

בין הזהות "הציונית" והזהות "הישראלית": סוגיית החברה החרדית. נכון שחברה זו

עוברת תמורות מרחיקות לכת בשנים האחרונות, אבל לדעתנו המאמר מבלבל בין 'ישראליזציה' חרדית לתפיסה ציונית-חרדית. אמת שיותר חרדים מזדהים עם החברה הישראלית, מתערים בה ובכמה מקומות אף מובילים אותה, אך לדעתנו אין זה אומר שהם מאמצים זהות ציונית במובן העמוק של המילה. כך או כך, השינויים בחברה החרדית אינם מקטינים את המרחק בינה לבין יתר הציבורים בישראל. לראייתנו, תפיסה של טוב משותף הרואה בזהות החרדית ערך ונכס, תאפשר לחרדים להשפיע על מהותה וייעודה של ישראל. ציטוטי בן-גוריון המופיעים במאמר יסייעו פחות, וגישת 'כור ההיתוך' כנראה רק תפגע במאמץ לחבר ולהתחבר לאחינו החרדים.

זהות ישראלית: סוגיית האזרחים הערבים. לא מובן מאליו בעינינו שתומר השתמש בשפה שאינה משתמעת לשתי פנים: שוויון זכויות לכל אזרח באשר הוא. אין להקל בכך, בזמן שאחוזים לא מבוטלים של החברה בישראל מאמינים שערבים צריכים להיות אזרחים סוג ב'. ולמרות זאת, תחושתנו היא שיש פזיזות וחוסר היכרות מעמיק בהתייחסות ל-20 אחוז מאזרחי המדינה. כמו בדיון הפנים-יהודי, גם כאן, הכרת הזהות הייחודית חשובה לביסוס חיים משותפים של ממש. טוב שמדינת ישראל הבינה זאת מבעוד מועד, לפחות חלקית,

ונתנה ביטוי ציבורי גם לזהות אזרחיה הערבים – במגורים, בבתי ספר, בשירותי דת, בשפה. האתגר הבא יהיה לגבש תפיסה עשירה ומכבדת יותר, המיוסדת על שיח משותף עם הערבים ולא רק דיבור עליהם.

התכנסנו יחד כדי לכתוב את התגובה הזו, כי אנו שותפים לחשש שאט אט השיח הציבורי בישראל הופך אותה ל"מדינת כל מיעוטיה", למקום שבו כולם מרגישים נרדפים ועסוקים במדידת הציונות, היהדות והנאורות של הקבוצות האחרות. תהליכים אלה פוגעים ביכולת שלנו לחיות יחד, כמו גם בעתיד היהדות, הציונות והישראליות. אנו סבורים כי על מדינת ישראל לתת ביטוי לזהותו של הרוב היהודי; היא אינה מדינת כל אזרחיה ואינה צריכה להיות כזאת, אך יש להכיר בכך שמתקיימות בה זהויות נוספות. אם נצליח לבנות סביבה המשלבת, בתוך זהויות הרוב והמיעוט וביניהן, מעגלי זהות נוספים, ולייצר רקמת קשרים בין עולמות-המשמעות השונים של אזרחי המדינה, כולנו נוכל לחיות בביטחון ובשגשוג – יחד.

הדיון בין תומר לביננו איננו בין ימין לשמאל, או בין ציונים לפוסט-ציונים, כפי שאולי השתמע מההצגה של תומר. בעינינו זהו דיון בין עמדה מופשטת על המציאות לבין התמודדות עם המורכבות של המציאות מתוך היכרות קרובה ואמפתיה גדולה. אנו ב'שחרית' מגיעים ממקומות שונים, הננו בעלי זהויות שונות וחוויות חיים שונות, אבל כל אחד מאיתנו חיפש את השני, מתוך רצון לחיות עם המורכבות – בלי להגדיר כל דבר בתווית ברורה של שחור ולבן. אנו מזמינים את כותבי "השילוח", עורכיו וקוראיו למסע המרתק הזה. זהו זמן שהדיכוטומיות של הפוליטיקה הישנה מתפוררות, ויש צורך בבנייה מחדש של הקווים, רצון שאנו מזהים, לפחות חלקית, גם ב"השילוח". לדעתנו יש צורך דחוף בשילוב נועז בין ליברליות ושמרנות בתוך עולם ומציאות-ישראלית המשתנים ללא הרף. רבים מבינים שקיים פער בין תפיסת המוצא התיאורטית לתהליכי השטח המשתנים במהירות – ואנחנו מזמינים את כולם לחשוב יחד איתנו. כמו בעבר, אין מה לחשוש מ"השבטים", חשוב להכיר ולהוקיר אותם. יחד נבנה את ה"יער" שלנו.

תמונה ראשית: לע"מ, צלם: מארק ניימן

רכישת מנוי

